

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
„ДОНБАСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ”

ЛАРІОНОВА Наталія Борисівна

УДК 378.011.3 : 36-051

**ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ
СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАЛЬНИХ ПРАКТИК**

13.00.05 – соціальна педагогіка

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Слов'янськ – 2013

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Державному закладі „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
Харченко Сергій Якович,
Державний заклад „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”,
завідувач кафедри соціальної педагогіки.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Міщик Людмила Іванівна,
Державний вищий навчальний заклад „Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка”, завідувач кафедри загальної і соціальної педагогіки та психології;

кандидат педагогічних наук, доцент
Заверико Наталія Віталіївна,
Державний вищий навчальний заклад „Запорізький національний університет”,
завідувач кафедри проблем керування та соціальної педагогіки

Захист відбудеться 20 листопада 2013 р. о 12.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 12.112.01 у Державному вищому навчальному закладі „Донбаський державний педагогічний університет” за адресою: 84116, Донецька область, м. Слов'янськ, вул. Г. Батюка, 19, 2 поверх, конференц-зал.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Державного вищого навчального закладу „Донбаський державний педагогічний університет” за адресою: 84116, Донецька область, м. Слов'янськ, вул. Г. Батюка, 19.

Автореферат розіслано 17 жовтня 2013 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Курінна С. М.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Дослідження проблеми підготовки соціальних педагогів, оформлення її в один з основних напрямів сучасної педагогічної думки зумовлене загостренням кризових явищ в українському суспільстві й необхідністю розв'язання низки соціальних і соціально-педагогічних проблем, а також суттєвими змінами в суспільній свідомості й визнанням професійної соціально-педагогічної діяльності як вагомого чинника реалізації соціальної політики держави.

Відтак, актуальним є пошук шляхів оптимізації професійної підготовки соціальних педагогів, формування здатності випускників ефективно вирішувати в практичній діяльності різноманітні професійні завдання.

При цьому специфіка професії й умови, в яких здійснюється соціально-педагогічна робота в Україні, вимагають особливо ґрунтовної практичної підготовки, що зумовлено низкою чинників, а саме: перетворювальний зміст професійної діяльності, її практико-орієнтований характер, феноменальна соціальна значимість; інновація професії в нашому суспільстві; активне формування й розвиток системи установ й організацій, що здійснюють соціально-педагогічну діяльність; недостатність відомчої нормативної й інструктивно-методичної бази підготовки та професійної діяльності спеціалістів; багатоманітність можливих місць роботи після закінчення ВНЗ і, відповідно, певна своєрідність завдань, об'єктів, форм і методів професійної діяльності; чинник „професійної самотності” внаслідок обмеженої кількості відповідних посад в установах різних форм власності та відомчого підпорядкування, недостатнього розуміння специфіки й призначення посади в організаціях, які не є соціальними та соціально-педагогічними установами.

Практика ставить студента в ситуацію й систему зв'язків, які максимально наближені до професії, що дозволяє визнати її основним компонентом практичної підготовки та поставити на порядок денний необхідність активізації її потенціалу в гарантованому забезпеченні, як мінімум, достатнього рівня професійної підготовленості випускників, полегшенні процесу й скороченні терміну їхньої безпосередньої адаптації на робочому місці. Отже, загострюється необхідність створення системи формування професійної готовності майбутніх соціальних педагогів у процесі навчальних практик, її впровадження в науково-педагогічний процес вищого навчального закладу.

Проблеми професійної підготовки соціальних педагогів протягом останнього часу стали предметом наукових досліджень як в Україні (С. Архипова, О. Безпалько, Р. Вайнола, Г. Єфремова, І. Зверева, А. Капська, Л. Коваль, І. Козубовська, Н. Кривоконь, Г. Лактіонова, С. Литвиненко, І. Мигович, Л. Міщик, В. Поліщук, Г. Попович, С. Харченко, Л. Штефан та

ін.), так і в Росії (М. Богуславський, В. Бочарова, М. Галагузова, Ю. Галагузова, І. Зимня, Г. Корнетов, В. Масленнікова, А. Соловйов, С. Холостова, Б. Шапіро й ін.).

Проблемам змісту й організації педагогічної практики студентів ВНЗ присвячені праці О. Абдулліної, С. Бондаревської, Л. Булатової, З. Васильєвої, В. Воробйової, Ф. Гоноболіна, Н. Загрязкіної, Н. Кичук, Г. Коджаспірової, Н. Кузьміної, В. Максимова, О. Мосіна, В. Розова, В. Тарантея, О. Щербакова та багатьох інших науковців.

Теоретичні, організаційні, методичні аспекти соціально-педагогічної практики досліджують Т. Веретенко, О. Гомонюк, Н. Заверико, Л. Міщик, Н. Олексюк, З. Фалинська, І. Холковська й ін.

Проте, здійснені дослідження не висчерпують усіх питань щодо основ підготовки спеціалістів нової генерації, особливо це стосується такої ланки як навчальна практика. Крім того, питання формування професійної готовності майбутніх соціальних педагогів у процесі навчальних практик спеціально не досліджувалось.

Аналіз праць зазначених вище вчених показав, з одного боку, особливе значення практичної підготовки фахівців спеціальності „Соціальна педагогіка”, з іншого, – відсутність науково обґрунтованої системи формування професійної готовності соціального педагога в процесі навчальних практик. У той же час вивчення практичного досвіду підготовки соціальних педагогів дозволяє зробити висновок, що відбувається інтенсивний пошук ефективних моделей навчальної практики, але цей процес часто відбувається емпірично, без належного науково-теоретичного обґрунтування.

У цілому аналіз психолого-педагогічної літератури й практики професійної підготовки соціальних педагогів в умовах вищого навчального закладу дозволив виявити такі протиріччя:

- між суспільною потребою у висококваліфікованих соціальних педагогах і неможливістю повною мірою задовольнити її через недостатній рівень професійної готовності випускників вищих навчальних закладів;

- необхідністю теоретичного обґрунтування процесу формування професійної готовності майбутніх соціальних педагогів і недостатньою розробленістю означеної проблеми в педагогічній науці;

- потребою в оптимізації практичної підготовки соціальних педагогів, зумовленою практико-орієнтованим характером професії, і відсутністю науково-обґрунтованого методичного забезпечення практики як основного компоненту такої підготовки.

Аналіз науково-методичної літератури, результатів наукових досліджень із проблем професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів показав, що в численних і вагомих за теоретичними й прикладними здобутками працях залишається поза увагою ґрунтовне вивчення проблеми формування професійної готовності майбутніх соціальних педагогів у процесі навчальних практик.

Виходячи з об'єктивної суспільної значимості процесу формування професійної готовності майбутніх соціальних педагогів, безумовної наукової актуальності проблеми, а також урахуваючи недостатню її розробленість у сучасній науці й практиці та необхідність вирішити виявлені протиріччя, визначено тему дослідження – **„Формування професійної готовності майбутніх соціальних педагогів у процесі навчальних практик”**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертації входить до плану науково-дослідної роботи кафедри соціальної педагогіки Луганського національного університету імені Тараса Шевченка як складова частина комплексної наукової теми „Теоретико-методичні основи змісту й технології навчання студентів соціальної роботи” (державний реєстраційний номер 0101V001373).

Тему дисертації затверджено Радою з координації наукових досліджень у галузі педагогіки і психології АПН України (протокол № 6 від 17.06.2003р.)

Об'єкт дослідження: процес формування професійної готовності соціальних педагогів у вищому навчальному закладі.

Предмет дослідження: система формування професійної готовності майбутніх соціальних педагогів у процесі навчальних практик.

Мета дослідження полягає в розробці, теоретичному обґрунтуванні й експериментальній перевірці системи формування професійної готовності майбутніх соціальних педагогів у процесі навчальних практик.

Гіпотеза дослідження полягає в припущенні, що формування професійної готовності майбутніх соціальних педагогів у процесі навчальних практик буде ефективним за умови його організації як педагогічної системи, яка міститиме такі компоненти:

1) мету, яка полягає у формуванні практичної готовності майбутніх соціальних педагогів, що максимально моделює їхню майбутню професійну діяльність;

2) зміст, що відображає різні види професійної соціально-педагогічної діяльності, спрямований на самопізнання, самовизначення студента в різних професійних ролях, самовдосконалення в професійній діяльності;

3) суб'єктів педагогічного впливу – вищий навчальний заклад і бази практики (психологічні служби системи освіти, соціальні й соціально-педагогічні установи та ін.), що ефективно взаємодіють між собою з метою оптимізації практичної підготовки майбутніх соціальних педагогів;

4) об'єкт педагогічного впливу – студента-практиканта, який взаємодіє з викладачами практики на суб'єкт-суб'єктних засадах, що активізує його педагогічну рефлексію;

5) форми й методи, що забезпечують евристичний характер навчально-професійної діяльності студентів, експериментальність, інтенсифікацію й продуктивність навчання.

У відповідності з означеними метою й гіпотезою дослідження було визначено такі **завдання**:

1. Здійснити педагогічний аналіз теоретичної й практичної розробки проблеми формування професійної готовності студентів до соціально-педагогічної діяльності в умовах вищої школи, обґрунтувати сутнісні характеристики професійної готовності в контексті соціально-педагогічної діяльності.

2. Розкрити суттєві характеристики навчальної практики як різновиду освітнього процесу.

3. Провести діагностику сформованості професійної готовності майбутніх соціальних педагогів.

4. Розробити систему формування професійної готовності майбутніх соціальних педагогів у процесі навчальних практик.

5. Експериментально перевірити ефективність системи формування професійної готовності майбутніх соціальних педагогів у процесі навчальних практик.

Методологічну основу дослідження становлять: сучасна концепція вселення людини в навколишній світ, філософські положення про зв'язок теорії й практики в процесі діяльності, єдність свідомості та діяльності, формування й розвиток особистості в діяльності, суб'єктність особистості в освітній і професійній діяльності; фундаментальні положення теорій системного, особистісного, діяльнісного, синергетичного й інших підходів у розкритті освітнього процесу.

Вихідні положення ґрунтуються на засадах Національної доктрини розвитку освіти України у XXI ст., Державної національної програми „Освіта” („Україна XXI століття”), Законів України „Про освіту”, „Про вищу освіту”, „Про соціальні послуги”, „Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю”.

Теоретичною основою дослідження є сукупність психологічних, психолого-педагогічних, соціально-педагогічних теорій і положень щодо: механізмів становлення професіонала (К. Абульханова-Славська, В. Бодров, А. Вербицький, В. Дружинін, Е. Зеєр, Ю. Поваренков, В. Сластьонін, А. Хуторської, В. Шадриков й ін.); організації професійної підготовки фахівців у галузях соціальної педагогіки та соціальної роботи (С. Архіпова, О. Безпалько, В. Бочарова, Р. Вайнола, М. Галагузова, Ю. Галагузова, І. Зверева, І. Зимня, А. Капська, О. Карпенко, С. Литвиненко, В. Масленнікова, Л. Міщик, В. Поліщук, С. Харченко, Є. Холостова, Н. Шмельова й ін.); змісту й організації педагогічної практики студентів ВНЗ (О. Абдулліна, Є. Бондаревська, Л. Булатова, З. Васильєва, В. Воробйова, Ф. Гоноболін, Н. Загрязкіна, Н. Кичук, Г. Коджаспірова, Н. Кузьміна, В. Максимов, О. Мосін, В. Розов, В. Тарантей й ін.); теоретичних, організаційних, методичних аспектів соціально-педагогічної практики

(Т. Веретенко, М. Галагузова, Ю. Галагузова, О. Гомонюк, Н. Заверико, Л. Міщик, Н. Олексюк, В. Полішук, З. Фалинська, С. Харченко й ін.).

Для досягнення мети, розв'язання поставлених завдань і перевірки гіпотези було використано комплекс **методів дослідження**: *теоретичного рівня*: аналіз наукової літератури з метою встановлення стану розробленості досліджуваної проблеми, розкриття дефініцій і уточнення поняття професійної готовності, визначення наукового апарату й обґрунтування концептуальних положень дослідження; синтез, узагальнення, систематизація для теоретичного обґрунтування системи формування професійної готовності майбутніх соціальних педагогів у процесі навчальних практик; *емпіричного рівня*: діагностичні (анкетування, бесіда, інтерв'ювання, тестування, вивчення продуктів навчально-професійної діяльності студентів), обсерваційні (пряме й опосередковане педагогічне спостереження, самоспостереження й рефлексія власної професійної діяльності) з метою визначення рівнів сформованості професійної готовності; педагогічний експеримент з метою визначення ефективності розробленої системи формування професійної готовності майбутніх соціальних педагогів у процесі навчальних практик; математичні й статистичні методи для опрацювання отриманих даних і встановлення кількісних залежностей між досліджуваними явищами та процесами.

Наукова новизна й теоретичне значення дослідження полягає в тому що: - *уперше*: розроблено й теоретично обґрунтовано систему формування професійної готовності майбутніх соціальних педагогів у процесі навчальних практик у єдності мети, змісту, суб'єктів, об'єкту, форм і методів; визначено й теоретично обґрунтовано складові професійної готовності в єдності ціннісно-смыслового, операційного та рефлексивного компонентів; визначено й теоретично обґрунтовано критерії, показники та рівні сформованості професійної готовності майбутніх соціальних педагогів у процесі навчальних практик; - *удосконалено*: положення щодо визначення поняття та сутнісних характеристик професійної готовності соціального педагога як наукової категорії; форми й методи професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів у процесі навчальних практик; - *подальшого розвитку набули* наукові уявлення про сутність та особливості навчальної практики як різновиду освітнього процесу.

Практичне значення одержаних результатів визначається тим, що розроблено й впроваджено в навчальний процес комплекс навчально-методичного забезпечення навчальної практики майбутніх соціальних педагогів: організаційно-структурна модель неперервної навчальної практики; наскрізна програма навчальної практики; показники оцінки завдань навчальних практик; критерії та показники оцінки й самооцінки професійного й особистісного розвитку студента в процесі проходження практики; система засобів здійснення моніторингу професійного становлення студентів.

Методика діагностики рівнів сформованості професійної готовності має прикладне значення й може застосовуватися в процесі підготовки майбутніх

фахівців до соціально-педагогічної діяльності з метою виявлення якості підготовки.

Адаптовані до рівня методичних рекомендацій і навчально-методичних посібників теоретичні й методичні розробки можуть бути використані представниками соціальних і соціально-педагогічних установ, які здійснюють супервізію практичної підготовки студентів, студентами вищих навчальних закладів, що готують фахівців у галузях соціальної педагогіки та соціальної роботи, як основа для здійснення самоменеджменту.

Результати дисертаційної роботи **впроваджено** в науково-педагогічний процес Державного закладу „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка” (довідка про впровадження № 1/3923 від 13.09.12), Державного вищого навчального закладу „Донбаський державний педагогічний університет” (довідка про впровадження № 68 – 12 – 463 від 18.10.12), Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (довідка про впровадження № 01 – 728 від 11.10.12).

Особистий внесок здобувача в роботах, опублікованих у співавторстві, полягає в розробці складових професійної готовності соціального педагога (В. Кратінова).

Апробація результатів дослідження. Основні результати наукового дослідження автора було представлено в доповідях і повідомленнях на науково-практичних конференціях різного рівня – *Міжнародних*: „Наука і освіта-2004” (Дніпропетровськ, 2004); „Ціннісні пріоритети освіти у ХХІ столітті: європейський вектор розвитку вищої школи” (Луганськ-Москва, 2009); *Всеукраїнських*: „Підготовка соціального працівника: надбання, проблеми, перспективи” (Хмельницький, 2003); „Підготовка соціальних працівників до формування здорового способу життя дітей та молоді” (Черкаси, 2006); „Придніпровські соціально-гуманітарні читання” (Бердянськ, 2012).

Апробацію дослідження також було здійснено під час участі в проєкті „Оптимізація практичної підготовки соціальних педагогів, працівників через взаємодію з соціальними службами”, реалізованого на базі ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка” (2009 – 2011 рр.).

Основні результати й висновки виконаної роботи обговорювалися й одержали позитивну оцінку на засіданнях кафедри соціальної педагогіки ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”, кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи ДВНЗ „Донбаський державний педагогічний університет”, кафедри соціальної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, на засіданнях Науково-дослідного Центру проблем соціальної педагогіки та соціальної роботи Національної академії педагогічних наук України та Державного закладу „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”, на звітних науково-практичних конференціях професорсько-викладацького складу Луганського національного університету імені Тараса

Шевченка (2003 – 2012 рр.), на науково-практичних конференціях і семінарах педагогів вищої школи м. Луганська й Луганської області.

Публікації. Зміст і результати дослідження відображено в 21 публікації (20 одноосібних), у тому числі в 11 статтях у фахових наукових виданнях, 3 методичних рекомендаціях, 2 навчально-методичних посібниках.

Структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, 2 розділів, висновків, списку використаних джерел (322 найменування). Робота містить 38 таблиць, 6 рисунків, 6 додатків. Повний обсяг дисертації – 305 сторінок, з яких 205 – основний текст.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, визначено об'єкт, предмет, мету, завдання, гіпотезу, методи дослідження, розкрито теоретичні й методологічні засади, наукову новизну та практичне значення дисертаційної роботи, відображено відомості про апробацію та впровадження одержаних результатів, подано інформацію про структуру й обсяг дисертації.

У першому розділі – „**Теоретико-методологічні засади формування професійної готовності майбутніх соціальних педагогів у процесі навчальних практик**” здійснено педагогічний аналіз теоретичної та практичної розробки проблеми формування професійної готовності студентів до соціально-педагогічної діяльності в умовах вищої школи, обґрунтовано сутнісні характеристики професійної готовності в контексті соціально-педагогічної діяльності; розкрито суттєві характеристики навчальної практики як різновиду освітнього процесу; проведено діагностику сформованості професійної готовності майбутніх соціальних педагогів.

На основі аналізу наукових підходів до організації професійної підготовки соціальних педагогів у якості теоретико-методологічної основи дослідження визначено особистісно-орієнтований, системний і синергетичний підходи. На засадах особистісного підходу майбутній соціальний педагог розглядався нами як суб'єкт педагогічної взаємодії, чия суб'єктність як майбутнього фахівця найбільш оптимально формується в діяльності, що максимально наближена до змісту й умов професійної соціально-педагогічної діяльності, тобто в процесі практики. Використання системного підходу дозволило проаналізувати професійну готовність майбутніх соціальних педагогів як систему, яка, у свою чергу, є підсистемою системи більш високого порядку – особистості, що зумовлює нерозривність процесу особистісно-професійного становлення майбутнього фахівця й формування його професійної готовності. На засадах цього ж підходу було розглянуто практику майбутніх соціальних педагогів, яка, з одного боку, є різновидом освітнього процесу, а з іншого, – може бути організована як педагогічна система. Синергетичний підхід дозволив визначити проблему управління формуванням професійної готовності майбутніх педагогів у процесі практики як організацію таких зовнішніх впливів, що оптимізують внутрішні процеси саморозвитку особистості, актуалізують і активізують її внутрішній потенціал,

логічно впорядковують набуті в процесі діяльності якості в таку систему як професійна готовність.

Уточнення поняття „професійна готовність соціального педагога” дозволило трактувати її як інтегративне, стійке й динамічне утворення особистості спеціаліста, сутнісними характеристиками якого є спрямованість на соціально-педагогічну професію як соціальну й особистісну цінність, опанована система способів здійснення соціально-педагогічної взаємодії, сформованість професійної самосвідомості, яке є регулятором та умовою успішної самостійної фахової діяльності відповідно до вимог, змісту її здійснення та існуючих стандартів оцінювання її ефективності, виступає основою для подальшого особистісно-професійного самовдосконалення.

На основі системного підходу та положень теорії діяльності в структурі професійної готовності майбутніх соціальних педагогів було визначено: ціннісно-смыслову готовність як стійку позитивну настанову на професійну діяльність на основі системи мотиваційно-ціннісних ставлень особистості до призначення професії, професійної діяльності, професійного спілкування, прояву себе в професії, набутих особистісних смислів опанування соціально-педагогічною діяльністю; операційну готовність як здатність реалізовувати необхідні в контексті соціально-педагогічної ситуації професійні функції на основі опанованих способів професійної дії та розвиненої системи професійних здібностей; рефлексивну готовність як здатність до аналізу й самоаналізу, самостійного формування й корекції професійної самооцінки та Я-концепції, професійного самовдосконалення, розвитку своїх творчих здібностей.

На засадах системного підходу ми обґрунтували що:

1) головною метою практики є підготовка фахівців, які здатні до творення не тільки особистісно, але й суспільно значимих продуктів діяльності (зміни (самозміни) індивідів, груп, спільностей, систем соціальних зв'язків і взаємодій різного рівня)), уміють знаходити продуктивні рішення різноманітних і багаторівневих соціально-педагогічних проблем й ефективні способи їхньої профілактики, готові до активного впливу на розвиток професійної діяльності й професійної спільноти, здатні брати на себе соціальні й етичні зобов'язання в контексті професії, гарантуючи результат, очікуваний суспільством, на основі сформованої професійної готовності;

2) провідним елементом змістовного компонента практики є навчально-професійна діяльність студентів, яка відрізняється умовами (реальна професійна дійсність, що забезпечує інтеграцію освітнього й професійного середовища), змістом, творчим характером, місцем в особистісному формуванні спеціаліста (оптимізація та гармонізація процесів професійної соціалізації й професійної індивідуалізації);

3) діяльнісний компонент практики характеризується суб'єкт-суб'єктною взаємодією викладача й студента, активним опануванням студентом керівною, координуючою, спрямовуючою ролями;

4) управління практикою передбачає створення таких зовнішніх умов, що оптимізують і спрямовують саморозвиток професіонала, в основі якого є актуалізація студентом суб'єктної позиції в освітньому процесі, осмислення ним професійної дійсності з позиції „Я – діяч”, професійне самовизначення як результат рефлексивної діяльності.

Суттєві характеристики практики як освітнього процесу забезпечують виконання системи функцій, які оптимізують процес професійно-особистісного становлення майбутніх соціальних педагогів: пристосування до реальних умов і ритму професійної діяльності, опанування адаптаційних механізмів виконання спектру професійних ролей; формування й розвиток загальнопрофесійних і спеціальних знань, умінь і навичок майбутнього фахівця як суб'єкта професійної діяльності; розвиток студента як особистості, готової до самостійного творчого життя, до справжньої самореалізації; формування стійкої системи емоційно-ціннісних і нормативно-поведінкових відносин до соціальної дійсності, до освоюваної професії, до самого себе; виявлення особистісних й професійних якостей майбутнього соціального педагога, ступінь, рівень сформованості різних компонентів його професійної готовності, спрямованість професійних переваг, професійні обмеження; розкриття сутності майбутньої професії, стабілізація потреби індивіда в її освоєнні, розкриття перспективи його професійного розвитку й особистісного росту; самопізнання, самоактуалізація, самореалізація особистості, становлення студента як суб'єкта діяльності й освітнього процесу, розширення діапазону освоюваної професійної діяльності, підвищення її ефективності; включення в інтегративну освітньо-науково-виробничу діяльність, передача й засвоєння досвіду інтеграції навчальних, наукових і практичних знань й умінь; формування особистості професіонала як цілісного утворення в єдності знань, умінь і навичок, професійно-важливих якостей і ціннісних установок; урівноваження процесів соціалізації й індивідуалізації, формування феномену самовиховання.

Теоретичне осмислення суттєвих характеристик практики вможливило висновок, що особистісне включення студента в процеси пізнання й оволодіння вміннями, здійснення ним у процесі практики дій і вчинків, які відповідають нормам власне-професійних і соціальних відносин фахівців, забезпечує не тільки цілісне засвоєння професійної діяльності в єдності предметного, змістового, організаційно-управлінського, етичного, технологічного й результативного аспектів, а й засвоєння професійної культури в єдності раціонального й емоціонального компонентів, що забезпечує формування професійної готовності майбутнього спеціаліста й надає завершеності процесу його особистісно-професійного становлення.

Діагностичне дослідження рівня сформованості професійної готовності майбутніх соціальних педагогів згідно з визначеними критеріями (ціннісно-смысловим, операційним, рефлексивним) показав найбільш масове

знаходження студентів на низькому рівні (65,08% в контрольній групі та 66,89% в експериментальній). Решта належала до середнього рівня.

Отже, отримані висновки теоретичного аналізу досліджуваної проблеми та результати констатувального етапу експерименту стали підґрунтям для подальшої дослідно-експериментальної діяльності щодо розробки та впровадження системи формування професійної готовності майбутніх соціальних педагогів у процесі навчальних практик.

У другому розділі – **„Розробка й впровадження системи формування професійної готовності майбутніх соціальних педагогів у процесі навчальних практик”** – розроблено й науково обґрунтовано систему формування професійної готовності майбутніх соціальних педагогів у процесі навчальних практик, проаналізовано й визначено ефективність процесу впровадження цієї системи в практичну діяльність.

Концепція формування професійної готовності майбутніх соціальних педагогів у процесі навчальних практик містить низку ідей, згідно з якими:

1) видом навчально-професійної діяльності, в якому створюються найбільш оптимальні умови для формування професійної готовності майбутніх соціальних педагогів, є практика;

2) ефективних результатів у формуванні професійної готовності майбутніх соціальних педагогів можна досягти лише у випадку створення педагогічної системи, яка по відношенню до освітнього процесу практики буде виступати як система управління, і забезпечення її оптимального функціонування;

3) підготовка майбутніх фахівців у процесі навчальних практик спрямована на формування суб'єктів професійної діяльності, які здатні до творення не тільки особистісно, але й суспільно значимих продуктів діяльності, уміють знаходити продуктивні рішення різноманітних і багаторівневих соціально-педагогічних проблем, готові до активного впливу на розвиток професійної діяльності й професійної спільності, здатні брати на себе соціальні й етичні зобов'язання в контексті професії, гарантуючи результат, очікуваний суспільством;

4) особистісно-професійне становлення майбутніх соціальних педагогів у процесі навчальних практик забезпечується шляхом включення в самостійну діяльність, яка умовами здійснення й змістом забезпечує активну взаємодію із професійною культурою й, як наслідок, її засвоєння й самовизначення в ній;

5) професійна підготовка майбутніх соціальних педагогів у процесі навчальних практик повинна повною мірою відображати цілісність, багатоаспектність, динамічність феномену соціально-педагогічної роботи, сприяти засвоєнню професійної діяльності в єдності предметного, змістового, організаційно-управлінського, етичного, технологічного й результативного аспектів, засвоєнню професійної культури в єдності раціонального й емоціонального компонентів;

б) основним механізмом становлення та саморозвитку суб'єктності майбутніх соціальних педагогів є рефлексія.

Метою створеної педагогічної системи було визначено формування професійної готовності майбутніх соціальних педагогів.

Зміст практики конкретизований у таких її видах як ввідно-ознайомча; соціально-обслуговуюча; соціально-виховна; культурно-дозвілєва; попереджувально-профілактична; корекційно-реабілітаційна; соціально-підтримуюча; консультативно-проектувально-менеджерська; стажерська.

Суб'єктами педагогічної системи формування професійної готовності майбутніх соціальних педагогів було визначено вищий навчальний заклад і бази практики, що ефективно взаємодіють між собою з метою оптимізації практичної підготовки майбутніх соціальних педагогів. Змістом взаємодії стало об'єднання ресурсів ВНЗ і баз практики в реалізації особистісно-діяльнісного підходу в організації практики, а саме: мотивація студентів до активності й самостійності, системний методичний супровід, контроль освітніх результатів, визначення перспектив подальшого професійного й особистісного розвитку, рекомендації зі професійного самовдосконалення, побудови або корекції індивідуальної освітньої траєкторії.

Об'єктом педагогічної системи було визначено студента-практиканта, який взаємодіє з викладачами практики на суб'єкт-суб'єктних засадах, що активізує його педагогічну рефлексію як активну дослідницьку позицію стосовно своєї діяльності й себе як її суб'єкта з метою конструктивного перетворення професійної діяльності й подальшого самовдосконалення. Результатом активізації рефлексії є формування готовності до самомотивації, ефективної соціально-педагогічної взаємодії, яка є рефлексивною за своєю природою, до саморозвитку й саморегуляції як механізмів присвоєння та здійснення особистістю професійної діяльності, досягнення професійної ідентичності.

В якості основних форм та методів педагогічної системи формування професійної готовності майбутніх соціальних педагогів у процесі навчальних практик було визначено: самостійну навчально-професійну діяльність студентів у реальному полі соціально-педагогічної роботи з виконання завдань програми практики, форми імітаційного навчання (проект та експерт-семінари), метод проектів, дискусійний метод.

У ході організації експериментальної роботи зі впровадження системи формування професійної готовності майбутніх соціальних педагогів у процес навчальних практик організація ефективної взаємодії вищого навчального закладу й баз практики передбачала: укладення довгострокових і термінових індивідуальних договорів про умови співпраці щодо організації практики, організацію просвітницької, методичної, консультативної роботи кафедри з базами практики, узгодження педагогічних впливів на студентів-практикантів, проведення педагогічних консиліумів із метою сумісної експертної оцінки змісту програми практики, її навчально-методичного забезпечення,

оптимізацію умов навчально-професійної діяльності студентів, моніторингу процесу й результатів їхнього професійного становлення, своєчасну корекцію колективних й індивідуальних педагогічних впливів.

Суб'єкт-суб'єктна взаємодія передбачала організацію цілеспрямованих формувальних впливів викладача практики на студента-практиканта, отримання зворотного зв'язку, корекцію педагогічних впливів та організацію цілеспрямованого самоформування майбутнього фахівця.

З метою забезпечення безпосереднього впливу на ціннісно-смісловий компонент професійної готовності в ході експериментальної роботи використовувались два вектори: 1) спрямований на емоційне самопочуття; 2) спрямований на особистісні смисли.

Педагогічні впливи, пріоритетно спрямовані на формування операційного компоненту професійної готовності, передбачали: актуалізацію знань, умінь, навичок, досвіду, набутих до практики; організацію навчально-професійної діяльності; навчально-методичний супровід; залучення студентів до контролю освітніх результатів; організацію допомоги студенту у визначенні перспективи подальшого професійного зростання.

Актуалізація рефлексивної здатності майбутніх соціальних педагогів здійснювалась шляхом використання спеціальних індивідуальних завдань рефлексивного характеру, спрямованих безпосередньо на самопізнання, самоаналіз, самооцінку, дискусійного методу діалогічної взаємодії, індивідуальної й групової рефлексивної бесіди.

Використання форм і методів експериментального навчання реалізовувалось через включення в програму практики інваріантних і варіативних, індивідуальних і групових завдань випереджувального, творчого, пошукового, дослідно-експериментального характеру, використання методу проєктів, дискусійного методу, форм імітаційного навчання (проєкт та експерт-семінари).

Основними засобами здійснення моніторингу формування професійної готовності майбутніх соціальних педагогів у процесі навчальних практик були: спостереження за навчально-професійною діяльністю студентів, за квазіпрофесійною діяльністю студентів у процесі використання імітаційних форм навчання (проєкт- і експерт-семінари), за поведінкою студентів у ході допоміжних форм супроводу практики (індивідуальні й групові консультування, взаємоконсультування, бесіди (у тому числі рефлексивні).

Оптимізації педагогічних впливів сприяло активне використання формативного оцінювання – частого інтерактивного оцінювання навчально-професійного прогресу студентів, яке дозволяє не тільки підводити підсумки та оцінювати результати, а й отримувати зворотну реакцію для вчасного реагування на проблеми студента (визначення індивідуальної потреби, корекція змісту завдань, підбір технологій і засобів педагогічного впливу), і, відповідно, коректувати процес навчально-професійної діяльності студента та його кінцевий результат.

У ході експериментального дослідження в навчальний процес було впроваджено комплекс навчально-методичного забезпечення практики майбутніх соціальних педагогів: організаційно-структурна модель неперервної практики; наскрізна програма навчальної практики; показники оцінки завдань практики; критерії та показники оцінки та самооцінки професійного й особистісного розвитку студента в процесі проходження практики; система засобів здійснення моніторингу професійного становлення студентів.

Для перевірки ефективності впровадженої системи було проведено діагностику результатів, спираючись на раніше визначені критерії. Порівняння результатів констатувального та формувального експериментів за допомогою критерію Пірсона χ^2 показало статистично значущу розбіжність на рівні 0,05 між розподілами контрольної та експериментальної групи (емпіричне значення критерію відповідно 43,206), що підтвердило ефективність проведеної дослідно-експериментальної роботи. Згідно із ціннісно-смысловим критерієм зростання на високому рівні в експериментальній групі – на 28,15% (в контрольній – на 12,3%); на середньому – на 24,34% (в контрольній – на 5,28%); згідно з операційним критерієм зростання на високому рівні в експериментальній групі – на 26,82% (в контрольній – на 11,51%); на середньому – на 24,67% (в контрольній – на 6,48%); згідно з рефлексивним критерієм зростання на високому рівні в експериментальній групі – на 28,81% (в контрольній – на 10,91%); на середньому – на 27,3% (в контрольній – на 8,34%).

Результати динаміки рівнів сформованості професійної готовності майбутніх соціальних педагогів подано на рис. 1.

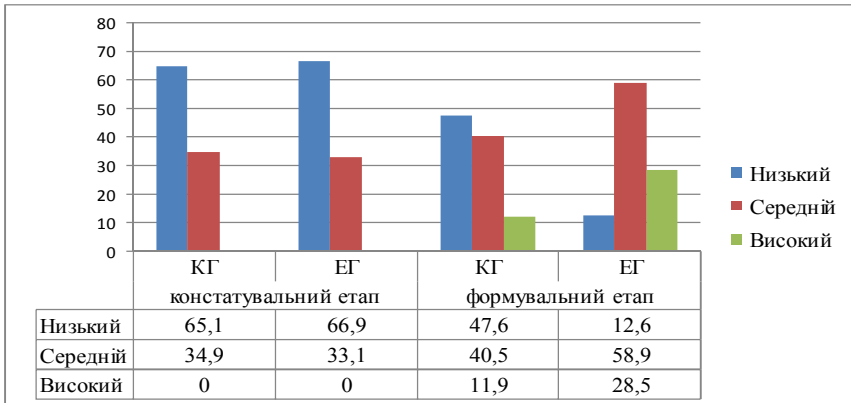

Рис. 1. Порівняння розподілів студентів контрольних та експериментальних груп на констатувальному та формувальному етапах експерименту згідно з рівнями сформованості професійної готовності

Отримані в ході здійсненого нами дослідження результати дозволяють сформулювати такі **висновки**:

1. У дисертаційній роботі подано теоретичне узагальнення й практичне розв'язання проблеми формування професійної готовності майбутніх соціальних педагогів у процесі навчальних практик, що виявилось в обґрунтуванні й експериментальній перевірці педагогічної системи формування, яка сприяє підвищенню ефективності досліджуваного процесу.

2. На основі аналізу наукової літератури уточнено поняття „професійна готовність соціального педагога” як інтегративного, стійкого й динамічного утворення особистості спеціаліста, сутнісними характеристиками якого є спрямованість на соціально-педагогічну професію як соціальну й особистісну цінність, опанована система способів здійснення соціально-педагогічної взаємодії, сформованість професійної самосвідомості, яке є регулятором та умовою успішної самостійної фахової діяльності відповідно до вимог, змісту її здійснення та існуючих стандартів оцінювання її ефективності, виступає основою для подальшого особистісно-професійного самовдосконалення.

На засадах системного підходу й положень психологічної теорії діяльності щодо сутнісних характеристик діяльності обґрунтовано структуру професійної готовності в єдності таких компонентів: ціннісно-смісловий, операційний, рефлексивний.

Ціннісно-смістова готовність виступає як стійка позитивна настанова на професійну діяльність на основі системи мотиваційно-ціннісних ставлень особистості до призначення професії, професійної діяльності, професійного спілкування, прояву себе в професії, набутих особистісних смислів опанування соціально-педагогічною діяльністю, яка виконує по відношенню до діяльності функції цілепокладання, стимулювання, регулювання й оптимізації.

Операційна готовність розуміється як здатність реалізовувати необхідні в контексті соціально-педагогічної ситуації професійні функції на основі опанованих способів професійної дії (в єдності мети, задач, методів, способів і результату) та розвиненої системи професійних здібностей.

Рефлексивна готовність відповідає особистісному аспекту професії й характеризується здатністю до аналізу й самоаналізу, самостійного формування й корекції професійної самооцінки і Я-концепції, професійного самовдосконалення, розвитку своїх творчих здібностей; зумовлює спрямованість професійної діяльності, розвиток і гармонізацію образу „Я” професіонала, стосовно ціннісно-сміслового й операційного компонентів професійної готовності, власне професійної діяльності виступає як координуючий, організуючий та інтегруючий початок.

3. У контексті системного підходу розкриті сутнісні особливості практики як різновиду освітнього процесу в єдності цільового (підготовка фахівців, які здатні до творення не тільки особистісно, але й суспільно значимих продуктів діяльності, уміють знаходити продуктивні рішення різноманітних і багаторівневих соціально-педагогічних проблем, готові до активного впливу на розвиток професійної діяльності й професійної

спільності, здатні брати на себе соціальні й етичні зобов'язання в контексті професії, гарантуючи результат, очікуваний суспільством, на основі сформованої професійної готовності); змістовного (навчально-професійна діяльність студентів, яка відрізняється умовами (реальна професійна дійсність, що забезпечує інтеграцію освітнього й професійного середовища), змістом (здійснення дій та вчинків, що відповідають нормам власне-професійних і соціальних відносин фахівців), творчим характером, місцем в особистісному формуванні спеціаліста (оптимізація й гармонізація процесів професійної соціалізації та професійної індивідуалізації); організаційного (управління як створення зовнішніх умов, що оптимізують і спрямовують саморозвиток майбутнього професіонала, сприяють його суб'єктній позиції в освітньому процесі, осмисленню ним професійної дійсності з позиції „Я-діяч”, професійному самовизначенню як результату рефлексивної діяльності) компонентів.

4. Критеріями сформованості професійної готовності майбутніх соціальних педагогів визначено: ціннісно-смысловий (усвідомленість особистісної й соціальної значимості соціально-педагогічної діяльності; позитивно-емоційне ставлення до соціально-педагогічної діяльності; прагнення до опанування професією, до саморозкриття й самоствердження в ній; усвідомленість, стійкість, дієвість, сформованість у системі соціально-професійних мотивів), операційний (сформованість системи загальнопедагогічних здібностей; здатність до самостійного конструювання програми діяльності, продуктивний, творчий характер діяльності; обґрунтування професійних дій згідно із чітко визначеними теоретико-методологічними засадами; практична ефективність уживаних дій), рефлексивний (адекватність особистісно-професійної самооцінки; позитивно-емоційне сприйняття себе як суб'єкта соціально-педагогічної діяльності; безперервне прагнення до самовдосконалення; сформованість системи рефлексивних умінь).

5. Теоретично обґрунтовано педагогічну систему формування професійної готовності майбутніх соціальних педагогів у процесі навчальних практик у єдності: мети, яка спрямована на формування практичної готовності майбутніх соціальних педагогів; змісту, що відображає оволодіння студентом різними видами професійної діяльності, самопізнання, самовизначення в різних професійних ролях, формування потреби самовдосконалення в професійній діяльності; суб'єктів педагогічного впливу – вищий навчальний заклад і соціальні служби (бази практики), що ефективно взаємодіють між собою з метою оптимізації практичної підготовки майбутніх соціальних педагогів; об'єкту педагогічного впливу – студента-практиканта, який взаємодіє з викладачами практики на суб'єкт-суб'єктних засадах, що активізує його педагогічну рефлексію; форм і методів, що забезпечують евристичний характер навчально-професійної діяльності студентів, експериментальність, інтенсифікацію та продуктивність навчання (самостійна навчально-

професійна діяльність студентів у реальному полі соціально-педагогічної роботи з виконання інваріантних і варіативних, індивідуальних і групових завдань програми практики випереджувального, творчого, пошукового, дослідно-експериментального характеру, метод проектів, дискусійний метод, форми імітаційного навчання (проект та експерт-семінари)).

6. У ході експериментального дослідження в навчальний процес було впроваджено педагогічну систему формування професійної готовності майбутніх соціальних педагогів у процесі навчальних практик і комплекс її навчально-методичного забезпечення: організаційно-структурна модель наскрізної практики; наскрізна програма практики; показники оцінки завдань практики; критерії та показники оцінки й самооцінки професійного й особистісного розвитку студента в процесі проходження практики; система засобів здійснення моніторингу професійного становлення студентів.

Проведений формувальний етап експерименту підтвердив, що формування професійної готовності майбутніх соціальних педагогів у процесі навчальних практик на основі обґрунтованої й змістовно розробленої педагогічної системи відбувається ефективніше. Отримані в ході експериментальної роботи дані згідно з усіма означеними критеріями свідчать про високу динаміку зростання показників кожного з них, що стало достатньою підставою вважати завдання дослідження виконаними й мету його досягнутою.

У той же час здійснене дослідження не може претендувати на вичерпне вирішення заявленої проблеми. Подальше її вивчення може здійснюватися відповідно до таких напрямів: розробка й апробація альтернативних систем формування професійної готовності майбутніх соціальних педагогів; обґрунтування шляхів оптимізації ролі соціальних установ як суб'єктів педагогічної взаємодії в процесі формування професійної готовності майбутніх соціальних педагогів; вивчення інших складових системи практичної підготовки соціальних педагогів як факторів формування їхньої професійної готовності, особистісно-професійного становлення в цілому.

Основні наукові результати дисертаційної роботи відображені в публікаціях автора:

1. **Ларіонова Н. Б.** Методологічні основи та дидактичні принципи організації навчальних практик студентів соціально-педагогічних спеціальностей / Н. Б. Ларіонова // Вісник Луганського державного педагогічного університету імені Тараса Шевченка. – 2003. – № 8 (64) серпень. – С. 159 – 167.

2. **Ларіонова Н. Б.** Модель практичного навчання як методологічна основа формування професійної компетентності майбутніх соціальних працівників / Н. Б. Ларіонова // Вісник Луганського національного педагогічного університету імені Тараса Шевченка. – 2004. – № 1 (69) січень. – С. 158 – 162.

3. **Ларіонова Н. Б.** До проблеми визначення змісту й структури професійної готовності до соціально-педагогічної діяльності / Н. Б. Ларіонова // Вісник Луганського національного педагогічного університету імені Тараса Шевченка. – 2005. – № 7 (87) липень. – С. 139 – 144.

4. **Ларіонова Н. Б.** Організація навчальних практик студентів I курсу спеціальностей „Соціальна педагогіка”, „Соціальна робота” / Н. Б. Ларіонова // Соціальна педагогіка: теорія та практика. – 2005. – № 2. – С. 64 – 70.

5. **Ларіонова Н. Б.** Місце рефлексії у формуванні професійної готовності майбутніх соціальних педагогів / Н. Б. Ларіонова // Соціальна педагогіка: теорія та практика. – 2005. – № 3. – С. 85 – 89.

6. **Ларіонова Н. Б.** Місце практики у професійному становленні студентів спеціальностей „Соціальна педагогіка” та „Соціальна робота” / Н. Б. Ларіонова // Вісник Луганського національного педагогічного університету імені Тараса Шевченка. – 2007. – № 6 (123) березень. – С. 154 – 160.

7. **Ларіонова Н. Б.** До проблеми змісту операційно-дієвого компоненту професійної готовності майбутніх соціальних педагогів / Н. Б. Ларіонова // Вісник Луганського національного педагогічного університету імені Тараса Шевченка. – 2008. – 6 (145) березень. – С. 188 – 194.

8. **Ларіонова Н. Б.** Практика як фактор оптимізації професійного становлення майбутніх соціальних педагогів / Н. Б. Ларіонова // Соціальна педагогіка: теорія та практика. – 2009. – №4. – С. 93 – 96.

9. **Ларіонова Н. Б.** Взаємодія вищого навчального закладу і соціальних служб як фактор оптимізації практичної підготовки соціальних педагогів, працівників / Н. Б. Ларіонова // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка [педагогічні науки]. – Ч. II. За матеріалами ІV Міжнародної науково-практичної конференції «Ціннісні пріоритети освіти XXI століття: європейський вектор розвитку вищої школи». – Луганськ, Вид-во „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2009. – №17 (180) вересень. – С. 262 – 267.

10. **Ларіонова Н. Б.** Професійне покликання та професійна мотивація соціального працівника / Н. Б. Ларіонова // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка [педагогічні науки] / гол. ред. В. С. Курило. – Луганськ, Вид-во „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2012. – №1 (236) січень. – С. 28 – 36.

11. **Ларіонова Н. Б.** До проблеми інтеграції навчальної й дослідницької діяльності майбутніх соціальних працівників і педагогів у процесі навчальних практик / Н. Б. Ларіонова // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка [педагогічні науки] / гол. ред. В. С. Курило. – Луганськ, Вид-во «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2012. – №1 (236) січень. – С. 134 – 142.

12. **Ларіонова Н. Б.** Засоби здійснення моніторингу професійного становлення студентів соціально-педагогічних спеціальностей у процесі

навчальних практик / Н. Б. Ларіонова // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Педагогіка. – 2002. – № 10. – С.161 – 165.

13. **Ларіонова Н. Б.** Модульний принцип проектування навчальних практик студентів спеціальності „Соціальна робота” / Н. Б. Ларіонова // Збірник наукових праць за результатами Всеукраїнської науково-практичної конференції „Підготовка соціального працівника: надбання, проблеми, перспективи”. – Хмельницький, 2003. – С.30 – 32.

14. **Ларіонова Н. Б.** Організаційно-структурна модель практичної підготовки соціальних педагогів та соціальних працівників освітньо-кваліфікаційного рівня „спеціаліст» / Н. Б. Ларіонова // Матеріали УП Міжнародної науково-практичної конференції „Наука і освіта-2004”. Том 37. Проблеми підготовки фахівців. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2004. – С.52 – 53.

15. Кратінова В. О., **Ларіонова Н. Б.** Складові професійної готовності соціального педагога/працівника до роботи по формуванню здорового способу життя / Н. Б. Ларіонова // Підготовка соціальних працівників до формування здорового способу життя дітей та молоді: Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції. 23-24 лютого 2006р. – Черкаси, 2006. – С. 174 – 175.

16. **Ларіонова Н. Б.** Практика майбутніх соціальних педагогів і працівників як педагогічна система / Н. Б. Ларіонова // Придніпровські соціально-гуманітарні читання: Матеріали Бердянської сесії I Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (м. Бердянськ, 22 вересня 2012р.): Д.: ТОВ „Інновація”, 2012. – ч. 4. – 242с. – С.143 – 145.

17. **Ларіонова Н. Б.** Наскрізна програма навчальної практики студентів „Соціальна педагогіка” і „Соціальна робота” / Н. Б. Ларіонова. – Луганськ: Альма-матер, 2005. – 28с.

18. **Ларіонова Н. Б.** Наскрізна програма навчальної практики студентів „Соціальна педагогіка” і „Соціальна робота” / Н. Б. Ларіонова. – Луганськ: державний заклад „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”, 2008. – 36с.

19. **Ларіонова Н. Б.** Наскрізна програма навчальної практики студентів „Соціальна педагогіка” і „Соціальна робота” / Н. Б. Ларіонова. – Луганськ: Вид-во ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2009. – 41с.

20. **Ларіонова Н. Б.** Практика в системі професійної підготовки студентів спеціальностей „Соціальна педагогіка” і „Соціальна робота”: навч.-метод. посіб. для студ., організаторів і керівників практики / Н. Б. Ларіонова. – Луганськ: Вид-во ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2010. – 69 с.

21. **Ларіонова Н. Б.** Організація практики студентів спеціальностей „Соціальна педагогіка” і „Соціальна робота”: навч.-метод. посіб. для студ., організаторів і керівників практики / Н. Б. Ларіонова. – Луганськ: Вид-во ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2011. – 88 с.

Ларіонова Н.Б. Формування професійної готовності майбутніх соціальних педагогів у процесі навчальних практик. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.05 – соціальна педагогіка. Державний вищий навчальний заклад „Донбаський державний педагогічний університет”, Слов’янськ, 2013.

У дисертації на основі педагогічного аналізу теоретичної й практичної розробки проблеми формування професійної готовності майбутніх соціальних педагогів в умовах вищої школи уточнено поняття „професійна готовність соціального педагога”, розкриті суттєві характеристики навчальної практики як різновиду освітнього процесу, розроблено й експериментально перевірено педагогічну систему формування професійної готовності майбутніх соціальних педагогів у процесі навчальних практик у єдності мети, змісту, суб’єктів, об’єкту, форм і методів.

У ході експериментального дослідження в навчальний процес було впроваджено педагогічну систему формування професійної готовності майбутніх соціальних педагогів у процесі навчальних практик і комплекс її навчально-методичного забезпечення: організаційно-структурна модель наскрізної практики; наскрізна програма практики; показники оцінки завдань практики; критерії та показники оцінки й самооцінки професійного й особистісного розвитку студента в процесі проходження практики; система засобів здійснення моніторингу професійного становлення студентів.

Ключові слова: професійна готовність, практика, формування професійної готовності, педагогічна система, освітній процес, майбутні соціальні педагоги.

Ларионова Н.Б. Формирование профессиональной готовности будущих социальных педагогов в процессе учебных практик. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.05 – социальная педагогика. Государственное высшее учебное заведение „Донбасский государственный педагогический университет”, Славянск, 2013.

В диссертации уточнено научное понятие „профессиональная готовность социального педагога” как интегративного, устойчивого и динамического образования личности специалиста, сущностными характеристиками которого являются направленность на социально-педагогическую профессию как социальную и личностную ценность, усвоенная система способов осуществления социально-педагогического взаимодействия, сформированность профессионального самосознания, и которое является регулятором и условием успешной самостоятельной профессиональной деятельности согласно требованиям, содержанию ее осуществления и существующих стандартов оценивания ее эффективности,

выступает основой для дальнейшего личностно-профессионального самосовершенствования.

Впервые разработана и теоретически обоснована система формирования профессиональной готовности будущих социальных педагогов в процессе учебных практик в единстве цели, содержания, субъектов, объекта, форм и методов.

Получили дальнейшее развитие научные представления о сущности и особенностях учебной практики как разновидности образовательного процесса, усовершенствованы формы и методы профессиональной подготовки будущих социальных педагогов в процессе учебных практик.

В ходе экспериментального исследования в учебный процесс была внедрена педагогическая система формирования профессиональной готовности будущих социальных педагогов в процессе учебных практик и комплекс ее учебно-методического обеспечения: организационно-структурная модель сквозной практики; сквозная программа практики; показатели оценки заданий практики, оценки и самооценки профессионального и личностного развития студента в процессе практики; система осуществления мониторинга профессионального становления студентов.

Ключевые слова: профессиональная готовность, практика, формирование профессиональной готовности, педагогическая система, образовательный процесс, будущие социальные педагоги.

Larionova N. Formation of professional readiness of the future of social pedagogues in the process of training practices. A manuscript.

The dissertation on competition of a scientific degree of the candidate of pedagogical Sciences on a speciality 13.00.05 – social pedagogy. State high educational establishment „Donbass State Pedagogical University”. – Slovyansk, 2013.

On the basis of pedagogical analysis of theoretical and practical development problems creating professional preparedness of future social pedagogues in high school the concepts of professional readiness in the context of socio-pedagogical activities, revealed significant characteristics of training practice as a kind of educational process, developed and experimentally verified system forming professional readiness of future social pedagogues in the training practices in unity of purpose, content, subjects, objects, forms and techniques.

During the pilot study in the learning process has been implemented educational system creating professional preparedness of future social pedagogues in the training practices and set its teaching provision: organizational and structural model pervasive practice; continuous program practices, criteria for evaluating task practice, evaluation criteria and professional self-esteem and personal development of students in the internship, the system of monitoring the professional development of students.

Keywords: professional readiness, practice, formation professional readiness, educational system, educational process, future social pedagogues.

Підписано до друку 15.10.2013. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman. Друк ризографічний.
Умовн. др. арк. 0,9. Тираж 100 прим. Зам. № 709

Видавець і виготовлювач
Видавництво Державного закладу
“Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”
вул. Оборонна, 2. м. Луганськ, 91011. т./ф: (0642) 58-03-20
e-mil: alma-mater@list.ru
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3459 від 09.04.2009 р.